Aptikta daug juostinių, įvijinių bei gyvuliniais ga
lais apyrankių, o storagalė rasta tik viena. Minėti-
nas alavinės išplatintu galu apyrankės fragmentas.
Pastebėta, kad įvijinių apyrankių galuose mėgta
schematiškai pavaizduoti žalčio galvutę. Žiedų ras-
ta nedaug. : dauguma jų įvijiniai, retesni pastorintu
bei stipriai išplatintu viršumi žiedai.

Diržų sagtys įvairių formų, daugiausia žalvarinės
Dalis jų panašios į skandinaviškas. Atsitiktinai ras-
ta ir keletas miniatiūrinių kirvelių, žalvarinių segelių
atskirų juostų audimo įrankėlių.

Sukaupta archeologinė medžiaga ištirtąją Godelių
kapinyno dalį leidžia datuoti XI-XIII a.

Algirdas Varnas

PAVILKIJO KAPINYNAS

Kapinynas yra Šakių rajono Lekėčių apylinkės
Pavilkijo kaimo V pakraštyje. Tai neaukšta pakiluma
Nemuno kairiajame krante (upė teka 1,5 km šiau-
riau kapinyno), ant pirmos viršsalpinės terasos. Ji
supa lygumos, kurios Š ir ŠR apytikriai už 100 m
laipsniškai žemėja ir pereina į Nemuno užliejamas
pievas. PR, P ir V terenas po truputį kildamas sus
lieja su aukštu antros Nemuno terasos šlaitu. Už 2
km į ŠR yra Mikytų kapinynas, o netoli jo - ir Mi-
kytų piliakalnis.

Apie kapinyną sužinota 1985 m., kai jau didelė
jo dalis buvo sunaikinta karjero. Kasant žvyrą, buv
randama dirbinių iš degintų žmonių kapų bei vėlyvo
gyvenvietės liekanų, datuojamų VII-XIV a.

Kapinyno tyrimus MA II pradėjo 1985 m., jie bu
vo tęsiami 1986 ir 1987 m. Įvairiose vietose ištirtas
904 m^2 plotas. Atidengta 8 degintiniai žmonių kapai
16 žmonių kapų su neaiškia laidosena ir 15 nede-
gintų žirgų kapų arba aukojimo duobių. Iš viso su-
rinkta 196 dirbiniai bei jų fragmentai. Apytikriais du
menimis, kapinynas užima 1 ha plotą.

Degintiniams kapams kastos stačiakampio apvaliais kampais 80x50, 90x30 cm ir panašaus dydžio duobės, orientuotos R-V arba PR-ŠV kryptimi. Duobės dažniausiai stačiais kraštais, lygiais dugnais, 10-30 cm gylio (50-70 cm gylio matuojant nuo dabartinio žemės paviršiaus). Kauliukai švariai išrinkti iš laužo ir supilti duobės dugne 5-10 cm storio pailgame plotelyje, truputį mažesniame negu duobė. Kape Nr. 8 kauliukus iš viršaus dengė 1,5-2 cm storio smulkių angliukų sluoksnelis. Dirbiniai randami tarp kauliukų pavieniui arba didesnėmis grupelėmis. Įkapės negausios - tai žalvariniai (išskyrus geležinius lazdelinius smeigtukus) ugnyje apsilydę papuošalai bei jų fragmentai, dalis dirbinių prieš deginimą būta sulaužytų. Ginklų visai nerasta, iš darbo įrankių - tik yla (k. 2) ir adata (k. 5).

Degintiniuose kapuose rasta dviejų vytinių antkaklių fragmentai. Viena jų (k. 2) užbaigta kilpele ir kabliuku (?), kape rasta kartu su lankine skliutakoje (?) sege. Kita - kūginiais galais (k. 8), kurios išlikęs vienas galas užbaigtas aukštoku kūgeliu ir dviem geometriniu raštu puoštomis plokštelėmis.

Lankinių segių fragmentų rasta trys: k. 1 - trikampe kojele (kartu su storagale apyranke) k. 2 - skliutakojės (?) segės, ir k. 5 - neaiškios segės sunykę fragmentai.

Storagalių apyrankių rasta: k. 1 - keturkampiais o k. 5 ir 7 - daugiakampiais galais. Kape Nr. 3 aptikta juostinės stačiakampio skersinio pjūvio apyrankės dalys, o k. 2 - juostinė stačiakampio skersinio pjūvio platėjančiais galais apyrankė. Dar viena tokia apyrankė, tik pusapvalio skersinio pjūvio, rasta pavienė. Apyrankių galai dažniausiai puošiami keliais skersiniais brūkšneliais. Kape Nr. 8 rasta 60 fragmentų dviejų (?) įvijinių apyrankių iš trikampio skersinio pjūvio juostelės, puoštos įkartėlių eilutėmis abipus briaunos.

Bene dažniausiai aptinkama geležinių lazdelinių smeigtukų bei jų fragmentų (k. 3, 4, 5, 7 (?) ir tik

k. 8 - žalvarinis. Visi jie 8-10 cm ilgio, 1,2 cm skersmens galvutėmis. Kape Nr. 3 rasta žalvarinė 9 cm ilgio ir 1 cm skersmens įvija, kurios galuose į kilputes įkabinta po vieną apverstos "V" raidės formos vielinį kabutį su 10 cm ilgio dvigubų grandelių grandinėlėmis ir dvigubomis trapecinėmis skardelėmis, puoštomis įmuštais gumburėliais. Tokio papuošalo liekanų rasta ir kape Nr. 8, o taip pat ir atsitiktinai įvairiose kapinyno vietose. Kapuose buvo ir įvairių mažesnio skersmens įvijų fragmentų.

Sprendžiant iš radinių (lankinės segės trikampe kojele, skliutakojės segės, storagalės apyrankės) degintiniai kapai datuojami VI-VII a. ir tik kapas Nr. 8 su vytine antkakle kūginiais galais skiriamas IX-X a.

Kaip minėta, aptikta 16 kapų, kurių laidosena neaiški. Tai 115-180 cm ilgio ir 40-90 cm pločio, apvaliais kampais duobės, orientuotos R-V arba artima kryptimi. Jos 25-60 cm gylio (70-130 cm gylio nuo dabartinio žemės paviršiaus), lygiais dugnais, stačiais kraštais arba link dugno siaurėjančiais. Sampilas - pilka žemė, kurioje aptinkamas vienas kitas mažytis angliukas. Tik kapų Nr. 11 ir 12 sampilas buvo beveik juodas nuo smulkių degėsių. Kapo Nr. 6 pakraščiuose rasta trys 25x15x10 cm dydžio akmenys. Atrodo, kad šiame kape turėjo būti dar vienas akmuo, tik jis ariant yra išverstas. Tada būtų po du akmenis abiejose duobės pusėse. Kadangi nei vienoje duobėje neaptikta nei degintų kauliukų, nei griaučių liekanų, tai ir laidosena lieka neaiški.

Dirbinių šiuose kapuose aptikta labai mažai. Vienuolikoje duobių jų iš viso nerasta. Kapuose Nr. 1, 2 ir 4 rasta tiktai geležinis smeigtukas ar jo fragmentai. Kiek gausesnėmis įkapėmis išsiskiria du kapai. Kapo Nr. 10 duobės dugne išraustos dvi iki 60 cm gylio duobutės, kurių vienos dugne rasta tamsios žemės gurvuolis su sunykusio nedidelio žalvarinio dirbinio trupiniais. Kitos dugne, tarp tamsios organinės medžiagos liekanų, rasta sulankstyta pasidabruota antkaklė dvigubu rombinio skersinio pjūvio

lankeliu su užmautu žalvariniu įvijiniu žiedu platesne vidurine dalimi.

Kapo Nr. 5 dugne aptiktos karsto žymės. Karsto V gale, netoli viena kitos, rastos dvi žalvarinės 6,4 cm skersmens juostinės pusapvalio skersinio pjūvio apyrankės, kurių galai puošti skersinių bei įstrižų griovelių grupelėmis, žalvarinės lankinės segės lenkta kojele fragmentai ir greta dvigubo nupjauto kūgio formos gintaro karolis. Sprendžiant iš dirbinių padėties, neatrodo, kad jais būtų papuoštas mirusysis.

Pažymėtina, kad kapų Nr. 3, 5 ir 12 duobės kampu kerta kažkokias laužavietes, tačiau, nepaisant to, kapų Nr. 3 ir 5 sampiluose aptikta vos keletas mažyčių pavienių angliukų. Be to, plote, kur buvo duobės su neaiškia laidosena, švariame smėlyje išsiskyrė 20-50 cm skersmens juosvi beformiai ploteliai, kuriuose yra truputis smulkių degėsių. Skersiniame pjūvyje ploteliai 7-20 cm gylio, be aiškesnio kontūro. Susidaro vaizdas, tarsi čia būtų išrausta duobutė ir kūrenta nedidelė ugnis. Šių degėsingų plotelių ryšio su kapais nustatyti nepavyko, tik tiek, kad jie daugiau koncentruojasi netoli kapų, kurių laidosena neaiški.

Remiantis minėtais negausiais radiniais, kapai skiriami VI-VII a.

Be žmonių kapų, rasta ir 15 žirgų kapų ar aukojimo duobių. Jos 1-2,4 m ilgio ir 0,6-1,3 m pločio, dažniausiai stačiakampio apvaliais kampais arba ovalo formos, orientuotos R-V, PR-ŠV arba artima jiems kryptimi. Duobės 25-100 cm gylio (matuojant nuo kontūro išsiskyrimo lygio), link dugno truputį mažėjančios, lygiais dugnais, užpildytos pilka žeme su nežymia pavienių angliukų priemaiša.

Nei vienoje duobėje neaptikta sveikų žirgo griaučių arba bent didesnės jų dalies. Duobių dugne (dažnai ir visame sampile) aptinkama kaukolės, pavienių kaulų fragmentų, dantų. Kai kurie kojų kaulai guli anatomine tvarka (vieno ar dviejų sąnarių vietos). Pažymėtina, kad duobėse aptinkama beveik išimtinai

tik kojų arba kaukolės kaulai bei jų fragmentai. Sprendžiant iš kaulų liekanų, kai kuriose duobėse būta ne vieno žirgo griaučių.

Tarp kaulų, dažniausiai duobės dugne, rasta ir žirgo aprangos daiktų: kamanų diržų apkalų, žvangučių, sagtelių, įvairių žąslų, įvijinių skardelių, gintaro karolių, dagčių, skambalų, balno kilpa ir kitų. Remiantis šiais radiniais, žirgų kapai datuojami XII-XIII a.

Ilona Vaškevičiūtė

LIEPORIŲ (ŠIAULIŲ RAJ.) KAPINYNAS

1987 m. MA II tyrinėjo Lieporių kapinyną, esantį plento Šiauliai-Kelmė dešinėje pusėje, 800 m nuo Šiaulių miesto Kosmonautų g-vės ir 100 m nuo minėto plento, kolūkio "Naujas gyvenimas" žemėje. Apie kapinyną sužinota tik 1984 m., kai vietinis gyventojas atvežė į Šiaulių "Aušros" muziejų radinių iš savo dirbimų arų. Tais pačiais metais MMT archeologai, apžiūrėję vietą, nustatė kapinyno ribas ir uždraudė ūkinę veiklą.

1987 m. ištirta centrinė kapinyno dalis - aukščiausioji kalvelės vieta - 660 m^2 plotas, rasta 10 kapų. Jie aptikti vos 30-45 cm gylyje. Dėl tos priežasties, matyt, ir nepavyko rasti nė vieno bent kiek sveikesnio kapo. Dalis kapų ariant, matyt, visai sunaikinta ir surinktų radinių dauguma yra atsitiktiniai - iš suardytų kapų (iš 121-83 rasti atsitiktinai).

Iš išlikusių kapų fragmentų nebegalima nustatyti, kokios formos ir dyžio kastos duobės, kaip buvo sudėtos mirusiųjų rankos. Aišku tik, kad guldyti ant nugaros, ištiestomis kojomis. Mirusieji orientuoti R (70°, 80°, 110°, 120°) ir V (250°, 270°, 280°) kryptimi. Neišlikę ir mirusiųjų kaulai, todėl nustatyti lytį galima tik remiantis įkapėmis. Išeitų, jog vyrai (kapai su ietigaliais ir kirviais) laidoti galvomis į R, o moterys (kapai su apgalviais) - į V.